

Pöytäkirja

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous 16. – 18. syyskuuta 2008, Sodankylä, Luosto

1. Kokouksen avaus, läsnäolijat

Puheenjohtaja Matti Hepola toivotti kaikki kokouksen osanottajat tervetulleeksi Luostolle ja avasi kokouksen.

Osanottajat esittelivät itsensä. Komission Suomen puolen edustajat olivat Matti Hepola (puheenjohtaja, Lapin ympäristökeskus), Hannele Nyroos (varsinainen jäsen, ympäristöministeriö), Vieno Länsman (varsinainen jäsen, Utsjoen kunta), Outi Mähönen (varajäsen, Lapin ympäristökeskus) ja Reijo Timperi (varajäsen, Inarin kunta).

Komission Norjan puolen edustajat olivat Bente Christiansen (varapuheenjohtaja, Finnmarkin lääninhallitus), Kjell Sæther (varsinainen jäsen, Karasjoen kunta), Anders Iversen (varajäsen, Direktoratet for naturforvaltning), Frans Ingilæ (varajäsen, Tanan kunta) ja Trygve Sarajärvi (varsinaisen jäsenen valtakirjalla sijainen, Etelä-Varangin kunta). Liitteessä 1 on lueteltu kaikki kokouksen osanottajat.

2. Esityslistan hyväksyminen

Norjan ehdotuksesta kohta 6.3. Voimalinja Norjan ja Venäjän välillä poistettiin esityslistalta ja kohtaan 15. Muut asiat lisättiin kolme asiaa: rakentaminen Tenojokilaaksossa sekä Tanan kunnan siltahanke ja saamelaiskulttuurikeskus.

Esityslista hyväksyttiin näillä muutoksilla.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan allekirjoittaminen ja suositukset

Komission edellinen kokous pidettiin Hurtigruten Midnattsol-laivalla ja Tana brussa 12. – 14. kesäkuuta 2007. Kokouksen pöytäkirjasta ei ollut huomautettavaa ja puheenjohtajat Bente Christiansen ja Matti Hepola allekirjoittivat pöytäkirjan.

Komission kokouksessa (2007) annettiin kaksi suositusta. Toinen koski yhteistyötä *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen estämiseksi ja toinen Paatsjoki-alueen yhteisen seurantaohjelman toteuttamista. Todettiin, että suositusten toteutuminen käsitellään asianomaisissa esityslistan kohdissa.

PAATSJOEN VESISTÖALUE

4. Petshenganikelin metallituotannon kehittäminen ja ympäristönsuojelu

Kuolan kaivos- ja metalliteollisuusyhtiön (Kola GMK) tekninen kehitys ja ympäristöturvallisuus –hallinnon päällikkö Aleksey Tolstyh kertoi Petshenganikel-kombinaatin uudistamisen etenemisestä sekä Zapoljarnyin ja Nikelin kombinaateilla lähivuosina tehtävistä ympäristönsuojelutoimenpiteistä.

Petshenganikelin kaivos- ja metalliteollisuuskombinaatti sijaitsee Montsegorskissa, Zapoljarnyissa ja Nikelissä. Zapoljarnyin lähellä on avolouhos ja myös muutamia maanalaisia kaivoksia. Louhoksilta vesiin tulevat päästöt ovat vähäisiä. Suurin ympäristön kuormittaja on pasutuslaitos, jonka toiminta aiheuttaa päästöjä ilmaan ja vesistöihin. Nikkelissä ja Montsegorskissa sijaitsevat tuotantoyksiköt aiheuttavat päästöjä ilmaan ja vesiin. Päästöt ilmaan saastuttavat myös vesiä. Pasutuslaitokselta priketit kuljetetaan Nikelin sulattoon, jossa rikki otetaan talteen ja siitä valmistetaan rikkihappoa. Kombinaatin uudistamishankkeessa Nikelin sulatto on ollut tarkoitus uudistaa kokonaan. Hankkeen aikana on kuitenkin tultu siihen tulokseen, että olisi parempi, jos koko sulatusvaihe siirrettäisiin Montsegorskiin. Sulattotoiminnan siirtämisestä kokonaan Montsegorskiin tehdään parhaillaan valtiollista arviointia. Arviointi valmistuu vuoden lopussa ja sen jälkeen hanketta käsitellään Norilskinikelin osakkaiden kokouksessa. Nikkelin sulaton sulkeminen ja sulattotoiminnan siirtäminen Montsegorskiin on tämän hetkisten suunnitelmien mukaan mahdollista ehkä vuonna 2013.

Sulaton sulkeminen tulee vaikuttamaan tulevaisuudessa päästöjen vähenemiseen Zapoljarnyin-Nikelin alueella.

Kola GMK –yrityksellä on Venäjän lainsäädännön mukainen seurantaohjelma (valtiollinen taso). Lisäksi yritys tekee yhteistyötä Paatsjoen luonnonsuojelualan (Zapovednik - reservaatti) ja Lapland zapovednikin kanssa kombinaatin ympäristövaikutusten seurannassa.

Lisäksi Aleksey Tolstyh kertoi, että Zapoljarnyin lähellä sijaitsevassa kaivoksessa aloitetaan hanke, jossa pyritään parantamaan kaivosvesien puhdistamista. Tavoitteena on, että puhdistetut kaivosvedet vastaavat laadullisesti kalatalousvesille asetettuja kriteereitä. Jos hankkeesta saadaan hyviä tuloksia, vastaavanlainen hanke aloitetaan myös Nikelin lähellä sijaitsevalla kaivoksella.

Lopuksi Tolstyh kiitti komissiota tilaisuudesta tulla kertomaan kombinaatin ympäristönsuojeluasioista lahjoittamalla teoksen "Kuolan niemimaan nikkeli".

Bente Christiansen puolestaan esitti toivomuksen, että Kola GMK –yrityksen edustaja voisi osallistua myös yhteisen Paatsjoki alueen seurantaohjelman jatkohankkeen ohjausryhmän työhön.

Ilona Grekelä kysyi, onko olemassa sellaisia menettelytapoja, joilla kuormittavasta laskeumasta saataisiin tietoja automaattisesti, ilman että niitä pitää pyytää erikseen kirjeitse. Tolstyh kertoi, että automaattisesti tietoa jaetaan vain joillekin kansallisille tahoille, sen sijaan ulkomaalaisten tulee pyytää kirjallisesti tietoja yhtiön johtajalta. Tolstyh ei nähnyt mitään syytä, miksi tietoa ei annettaisi myös ulkomaalaisille.

5. Suomen, Norjan ja Venäjän yhteisen ympäristön seurantaohjelman kehittäminen ja ympäristön tilasta tiedottaminen

Komission suositus (Tana bru 2007): Komission suositus oli, että Suomi ja Norja yhteistyössä pyrkivät turvaamaan Paatsjoki-alueen yhteisen seurantaohjelman tarvitsemat resurssit. Lisäksi, että pitkäaikaista ympäristön tilan seuranta tuetaan ilmastonmuutoksen aiheuttamien vaikutusten ja alueen luonnonvarojen käytön, kuten kaivos-toiminnan, aiheuttamien mahdollisten vaikutusten selvittämiseksi ja kokonaisvaltaisen kuvan muodostamiseksi.

Paatsjoen vesistöalueen yhteinen seurantaohjelma laadittiin ns. Pasvik-Petshenga-hankkeessa (Yhteisen ympäristönseuranta- ja arviointijärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto Suomen, Norjan ja Venäjän raja-alueella, joulukuu 2003 – tammikuu 2007).

Projektikoordinaattori Ilona Grekelä kertoi, miten seurantaohjelman toteuttamisessa on onnistuttu. Seurantaohjelman lähtökohtana ovat kansalliset seurannat, minkä lisäksi ohjelmassa on suositeltu tehtävän lisäselvityksiä kattavan kuvan saamiseksi raja-alueen ympäristön tilasta.

Riittävä lisärahoitusta ohjelman jatkon turvaamiseksi ja toteuttamiseen ei ole kuitenkaan saatu, mikä on vaikeuttanut seurannan tekemistä. Esimerkiksi ohjelman mukaisen ilman laatua ja maaekosysteemiä koskevan seurannan toteuttaminen ei ole ollut mahdollista. Erillisrahoituksella on voitu toteuttaa joitakin osia seurannasta. Norjan puolella on tehty vesipuidedirektiiviin liittyen veden laadun seuranta sekä sedimentti- ja kalatutkimuksia Paatsjoessa vuonna 2008. Svanvikin asemalla ilman laadun seuranta on laajennettu koskemaan myös hiukkas- ja raskasmetallilaskeumaa, lisäksi on pystytetty uusi ilman laatua seuraava asema Karpfjelletille. Nikelissä olevan Norjan (NILUn) omistaman ilman laadun seuranta-aseman päivityksessä on ilmennyt ongelmia. Asiaa selvitetään yhteistyössä Norjan ja Venäjän ympäristöhallinnon kanssa, mutta hyvin pikaista ratkaisua asialle ei ole nähtävissä. Yllä mainitut toimenpiteet eivät kuitenkaan tuo pysyvää ratkaisua seurantaohjelman toteuttamisen puutteisiin. Toinen epäkohta on se, ettei seurannan koordinoimiseen ole nimetty ketään henkilöä.

Maaekosysteemien osalta tilanne on se, että kansallista seurantaverkkoa raja-alueella ei ole olemassa. Tästä huolimatta vuosina 2007-2008 saatiin koottua myös jonkun verran maaekosysteemien tilatietoa mm. lintujen osalta Norjassa ja pikkunisäkkäiden osalta Venäjällä. Venäjällä ohjelman mukainen seurantaverkko purettiin ja lopetettiin.

Yhteenvetona Ilona Grekelä totesi, että seurantaohjelman toteuttaminen vaatii sekä koordinointia että lisäresursseja ohjelmassa esitettyjen lisäosien toteuttamiseksi ja kolmen maan muutaman tutkimuslaitoksen yhteiseksi raportoinniksi.

Grekelä kertoi lyhyesti myös ympäristön tilaa koskevasta viestintähankkeesta. Hankkeessa tuotettiin mm. populaariraportti raja-alueen ympäristön tilasta. Raportti on julkaistu jo neljällä kielellä ja saamenkielen versio on parhaillaan työn alla. Lisäksi on tehty alueen järvistä kertova julkaisu (Catalogue of Lakes in the Russian, Finnish and Norwegian Border Area 2008) ja maaekosysteemien tilaa kuvaava julkaisu (Current State of Terrestrial Ecosystems in the Joint Norwegian, Russian and Finnish Border Area in Northern Fennoscandia 2008) sekä yhteisen seurantaohjelman toteuttamisen ohjeet (Environmental Monitoring Programme in the Norwegian, Finnish and Russian Border Area – Implementation Guidelines 2008), kirjoitettu artikkeleita eri lehtiin ja pidetty yleisötilaisuuksia. Seurantaohjelman nettisivujen päivitys on myös aloitettu (www.pasrvikmonitoring.org).

Lopuksi Ilona Grekelä esitti tämän hetkiset suunnitelmat yhteistyön jatkamiseksi ja kehittämiseksi. Parhaillaan työstetään kahta hankesuunnitelmaa. Toinen keskittyy luonnosta saatavan ravinnon riskien arviointiin ja ihmisen terveyteen. Toisen hankesuunnitelman tavoitteena on syventää ympäristönseurantaa koskevaa yhteistyötä siten, että siinä otetaan Zapoljarnyin ja Nikelin teollisuuslaitosten lisäksi laajemmin huomioon myös muut ympäristöön vaikuttavat tekijät ja mm. ilmastonmuutos.

Puheenjohtaja Matti Hepola piti tärkeänä ja hyvänä asiana, että kolmen maan yhteisen seurantaohjelman toteuttaminen on käynnissä, vaikka hanke, jossa yhteinen ohjelma kehitettiin, on loppunut. Ohjelman toteuttamiseksi pitää kuitenkin tehdä edelleen yhteistyötä. Tulevat jatkohankkeet varmastikin helpottavat ympäristön tilan seurantaa alueella. Lisäksi ohjelman koordinointi tulee jotenkin järjestää.

6. Etelä-Varangin ja Inarin alueita koskevat ajankohtaiset asiat

6.1. Öljyn uudelleenlastauksesta Bøkfjordenissa

Vesistöylitarkastaja Harald Muladal Finnmarkin lääninhallituksesta kertoi komissiolle öljyn uudelleenlastauksesta Bøkfjordenissa. Norjan viranomaiset kielsivät vuonna 2006 öljyn uudelleen lastaamisen Bøkfjordenissa. Päätöksestä tehtiin valitus, joka johdettiin siihen, että vuonna 2007 lupa annettiin tietyin tiukoin ehdoin. Venäjältä Bøkfjordeniin tulevat öljytuotteet ovat matkalla maailmanmarkkinoille. Bøkfjordenissa öljy siirretään pienemmistä aluksista valtamerialuksiin. Vuosittain uudelleen lastauksien määrä voi olla 450 lastausta. Öljyn uudelleenlastaus on sallittua lokakuun ja toukokuun välisenä aikana: 15.10-1.5 aikana raskaille öljytuotteilla ja 15.10-1.6 kevyemmillä öljytuotteilla. Uudelleenlastausta ei saa tapahtua kesäaikana tai jääolosuhteissa.

Mahdollisten vahinkojen varalle on tehty valmiussuunnitelma ja vahinkojen torjumi- seen tarvittava välineistö on olemassa.

6.2. Kaivostoiminnan käynnistäminen Etelä-Varangin kunnassa

Etelä-Varangin kunnan edustaja Trygve Sarajärvi tiedotti kaivostoiminnan jälleen käynnistymisestä Etelä-Varangin kunnassa. Etelä-Varangin kunnassa aloitettiin rautamalmin louhinta vuonna 1906. 1990-luvulla maailmanmarkkinahinnat laskivat ja kaivos lopetti toimintansa vuonna 1994. Kaivostoiminnan lopettamisen jälkeen avolouhokset täyttyivät vähitellen vedellä.

Vuonna 2007 norjalainen Syd-Varanger Gruve AS- ja australialainen Northern mining -yhtiö alkoivat suunnitella kaivostoiminnan aloittamista uudelleen. Rahoitus on järjestynyt ja toiminnan suunnitellaan alkavan kesällä / syksyllä 2009. Kaivostoiminnan käynnistymisellä on suuri merkitys Etelä-Varangin kunnan elinkeinoelämälle.

Ennen kaivostoiminnan aloittamista vesi pumpataan vanhoista louhoksista vuonoon. Louhosten tyhjentäminen ja siitä veteen aiheutuvat päästöt kestävät noin vuoden. Kaivostoiminnan aikana vesipäästöt ovat vähäisiä. Kirkkoniemeen tullaan avaamaan tuotantolaitos, jossa malmi murskataan. Laitos on saanut toiminnalleen luvan. Rautamalmi viedään laivarahtina markkinoille, mikä lisää Kirkkoniemen sataman laivaliikennettä.

6.3. Nellim-Paatsjoki –tieyhteyden tämänhetkinen tilanne

Sekä Etelä-Varangin kunta että Inarin kunta ovat pitäneet tärkeänä Nellim-Paatsjoki –tieyhteyden rakentamista. Trygve Sarajärvi kertoi, että tilanne on sikäli erikoinen, että alueella on sekä Suomen että Norjan puolella suojelualue. Kun Ylä-Paatsjoen luonnonsuojelualue (kansallispuistoa ja maisemansuojelualueetta) laajennettiin, tielinjaus otettiin huomioon jättämällä käytävä suojelualueen ulkopuolelle. Näin viranomaiset tavallaan mahdollistivat sen, että tie voitaisiin rakentaa alueelle.

Tiehankkeen edistämiseksi Etelä-Varangin kunta ja Inarin kunta tekivät yhteistyössä ympäristövaikutusten arvioinnin, joka valmistui vuonna 2006. Kun tiehanketta ja ympäristövaikutusten arviointia käsiteltiin Norjan ja Suomen keskushallintoviranomaisten kokouksessa, esille nostettiin ns. Espoon sopimus. Sopimuksen mukaan sellaisessa hankkeessa, jolla voi olla todennäköisesti haitallisia vaikutuksia toiseen maahan, tässä tapauksessa kolmanteen maahan, pitää tehdä yhteistyötä ko. maan viranomaisten kanssa. Kokouksen pöytäkirja lähetettiin Venäjälle, Murmansiin eikä yhteistyö ole sen jälkeen edennyt. Etelä-Varangin kunnan käsitys on, että Espoon sopimus on vaikuttanut siihen, että hanke on viivästynyt.

Kesällä 2007 Suomen tieviranomaiset ottivat Etelä-Varangiin yhteyttä ja pyysivät, että tiehankkeen tarpeellisuutta arvioitaisiin uudelleen. Etelä-Varangin poliittiset tahot ovat sitä mieltä, että hankkeen ympäristövaikutusten arviointiin on tähän mennessä käytetty jo niin paljon rahaa, että hankkeen toteuttamismahdollisuudet pitäisi lopullisesti selvittää ja katsoa loppuun saakka. Etelä-Varangin kunta aikoo olla yhteydessä Norjan tieviranomaisiin, niin että asiassa voitaisiin edetä.

Puheenjohtaja Matti Hepola totesi, että myös hankkeeseen osallistuvat suomalaiset tahot toivovat, että mahdollisuudet toteuttaa Nellimin-Paatsjoen tiehanke katsotaan loppuun saakka. Kunnat ovat käyttäneet varoja hankkeeseen, joista tavallisesti vastaa tiehallinto. Tiehankkeesta on kuitenkin tehtävä Espoon sopimuksen tarkoittama ympäristövaikutusten arviointi (YVA). Lapin ympäristökeskus suunnittelee yhdessä tiehallinnon kanssa hanketta, jonka pääteema on erilaisten infrastruktuurihankkeiden, kuten tiet, kaasuputket yms., toteuttaminen Suomen, Norjan ja Ruotsin raja-alueilla. Hankkeen yhteydessä on tarkoitus tehdä Nellimin-Paatsjoki –tiehankkeen YVA.

6.4. Pasvik–Inari –alueen luonnonsuojeluyhteistyö / Pasvik-Inari Trilateral Park

Erikois-suunnittelija/ koordinaattori Tiia Kalske Finnmarkin lääninhallituksesta esitteli "Inari-Pasvik-alueen luonnonsuojelun ja kestävän luontomatkailun edistäminen" –hankkeen tuloksia. EU:n tukema (EU Interreg III A Pohjoinen, Kolarctic naapurisuusohjelma) hanke toteutettiin Norjan, Venäjän ja Suomen välisenä yhteistyönä vuosina 2006-2008. Pääyhteistyökumppanit olivat Finnmarkin lääninhallitus, Pasvik Zapovednik –luonnonpuisto ja Metsähallitus/Lapin luontopalvelut.

Hankealueena oli Paatsjokilaakso, jota ympäröivät suojelualueet (5 kpl) muodostavat yhdessä Pasvik-Inari Trilateral Parkiksi nimetyn kokonaisuuden. Alueella sijaitsevat Vätsärin erämaa-alue (Suomi), Ylä-Paatsjoen kansallispuisto ja maisemansuojelualue sekä Paatsjoen luonnonpuisto (Norja) ja Pasvik Zapovednik –luonnonpuisto (Venäjä).

Hankkeessa kehitettiin alueen yhteistä ympäristönseuranta ja tutkimusta. Avainlajit ja –ryhmät olivat karhu, maakotka, vesilinnut ja hyönteiset. Toisena kehittämiskohdeena oli luontomatkailun edistäminen ja tiedottaminen. Hankkeessa tuotettiin mm. in-

ternet-sivut (www.pasvik-inari.net), joilta löytyy tietoa alueen luonnosta, kulttuurista, historiasta ja luonnonsuojeluyhteistyöstä.

Lisäksi tavoitteena oli saada alueelle Euroopan kansallispuistojen liiton (EURO-PARC) sertifikaatti. Arvioinnissa alueen yhteistyön todettiin täyttävän kaikki sertifikaatille asetetut kriteerit ja sertifikaattihakemus hyväksyttiin 28.8.2008. EUROPARCin sertifikaatti on tunnustus alueella pitkään tehdystä kansalliset rajat ylittävästä luonnonsuojeluyhteistyöstä. Sertifikaatti lisää alueen tunnettavuutta ja sen myötä hyödyttää myös matkailuelinkeinoa.

6.5. Tilanne Kaitakosken voimalaitoksen alueella

Puheenjohtaja Matti Hepola tiedotti Kaitakosken tilanteesta. Inarijärveä säännöstelään Paatsjoen yläjuoksulla sijaitsevalla Kaitakosken padolla. Kaitakosken voimalaitos on venäläisten omistama. Inarijärven säännöstelyluvan haltija on Suomen valtio (ks. myös pöytäkirja kohta 6.6.) ja säännöstelyn toteuttamisesta on tehty sopimus Suomen ja Venäjän välillä. Sopimuksen mukaan Inarijärvellä toteutetaan ns. ekologista säännöstelyä, jossa on määritelty sekä ylä- että alaraja Inarijärven vedenpinnalle. Näiden rajojen mukainen säännöstelyväli on pienempi kuin lupaehtojen sallima säännöstelyväli.

Käytännössä Inarijärven säännöstely on järjestetty niin, että Suomen ympäristökeskus (SYKE) ohjeistaa venäläisiä Inarijärven juoksutuksissa. Koska säännöstelyväli on melko pieni, kovat sateet tai keväällä lumen sulaminen nostaa järven pinnan helposti lähelle ylärajaa. Ylärajan ylittymistä ennaltaehkäistään lisäämällä Inarijärven juoksutuksia. Tällöin Kaitakosken voimalaitoksessa virtaa enemmän vettä. Jos vesimäärä lisääntyy paljon, voimalaitoksen turbiinit pysähtyvät. Ongelmaa kutsutaan putoushäviöksi. Tämän ongelman ratkaisemiseksi venäläiset ovat esittäneet kahta mallia: ohituskanavan rakentaminen voimalaitoksen ohitse tai voimalaitokselle johtavan kanavan ruoppaaminen siten, että putoushäviöstä päästäisiin eroon. Kumpikaan näistä ei vaikuta Inarijärven säännöstelyyn. Helmikuussa 2008 pidetyssä säännöstelyvaltuutettujen kokouksessa venäläiset esittelivät ko. vaihtoehtoja. Sitovia päätöksiä tulevista toimenpiteistä ei oltu tehty ainakaan tuossa vaiheessa. Hepola totesi lopuksi, että Kaitakosken tilannetta seurataan.

6.6. Inarijärven säännöstelyluvan ja siihen liittyvien tehtävien hoidon siirtäminen Lapin ympäristökeskukselle

Puheenjohtaja Matti Hepola kertoi Inarijärven säännöstelyluvan siirtämisestä Lapin ympäristökeskukselle. Suomen vesilainsäädäntö on ollut sellainen, että kaikkien suurien järvien säännöstelyluvut on myönnetty valtiolle. Viime vuosina läheisesti käytännön työhön liittyviä tehtäviä on kuitenkin pyritty siirtämään ministeriöstä aluetasolle. Asia liittyy valtionhallinnon kehittämiseen. Tehtävien uudelleen järjestelyillä pyritään tuottavuuden parantamiseen.

Inarijärven säännöstelyn vesioikeudellisen luvan haltija on tällä hetkellä maa- ja metsätalousministeriö (MMM). Ministeriö antoi syksyllä 2007 Suomen ympäristökeskukselle (SYKE) ja Lapin ympäristökeskukselle (LAP) vuotta 2008 koskevan yhteisen tulostavoitteen, jonka mukaan niiden tulee yhteistyössä selvittää mahdollisuudet, keinot ja aikataulu Inarijärven säännöstelyluvan ja siihen liittyvien tehtävien siirtämiseksi Lapin ympäristökeskukselle.

Keväällä ja kesällä 2008 valmistellun esityksen mukaan säännöstelyluvan juridinen siirto Lapin ympäristökeskukselle toteutetaan luvanhaltijan toimesta 1.1.2009 alkaen. Inarijärven säännöstelyä koskevat asiantuntijatehtävät hoidetaan siirtymäkauden 1.1.2009 – 31.12.2012 ajan LAP:n ja SYKE:n yhteistyönä.

Tähän saakka LAP on vastannut Inarijärveä koskevista velvoitetöistä, kuten rantojen suojauksista. Säännöstelyluvan siirtymisen myötä myös säännöstelyn ohjaaminen siirtyy Lapin ympäristökeskukselle. Tuleva tehtävä vaatii 1-2 asiantuntijan työpanoksen.

7. Säännösteltyjen järvien ekologia, tutkimustarpeet

Puheenjohtaja Matti Hepola kertoi, että säännösteltyjen järvien ekologiaa koskevat tutkimustarpeet liittyvät osaksi vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanoon. Suomessa on keskusteltu viime aikoina paljon vesivoiman lisärakentamisesta ja -käytöstä. On myös mahdollista, että säännöstelykäytäntöjä joudutaan muuttamaan mm. ilmastomuutoksen vuoksi. Hepola totesi, että tähän aiheeseen voidaan palata myöhemmin tarvittaessa.

NÄÄTÄMÖJOEN VESISTÖALUE

8. Näätämöjoen vesistöalueen monikäyttösuunnitelma

Näätämöjoen vesistöalueen monikäyttösuunnitelma ("Näätämöjoen vesistöalueen hoidon ja käytön kehittäminen") valmistui vuonna 1993. Se sisältää suomalais-norjalaisen rajavesistökomission suositukset, joiden tavoitteena on säilyttää Näätämöjoen ja sen valuma-alueen veden laatu hyvänä.

Tana brun (2007) kokouksessa komissio ilmaisi tukevansa uuden monikäyttösuunnitelman laatimista, jos hanke toteutetaan kuntavetoisena projektina. Komission sihteeristön ja Etelä-Varangin ja Inarin kuntien edustajien yhteistä aloituskokousta asian eteenpäin viemiseksi ei ole kuitenkaan vielä pidetty.

Inarin kunta on sopinut Oulun yliopiston arkkitehtuuriosaston kanssa, että Sevettijärven kylälle tehdään syksyn 2008 aikana opiskelijatyönä ns. Sevettijärvi-suunnitelma. Kyseessä on ideatasoinen maankäytön suunnittelu, jonka tavoitteena on löytää kehittämismahdollisuuksia.

Inarin kunnanjohtaja Reijo Timperi kertoi, että toiminnallisen suunnitelman kaksi keskeisintä lähtökohtaa on kolttakulttuurin säilyttäminen ja olemassa olevien luonnonvarojen käytön yhteensovittaminen ja kestävä käyttö siten, että alueen vetovoimatekijät säilyisivät jatkossakin.

Suunnittelun lähtökohtana on alueen luonto, kulttuuri ja ihmiset. Hankkeen ensimmäinen maastotyöviikko, jonka aikana arkkitehtipiskelijat mm. haastattelevat alueen asukkaita, on juuri alkanut. Hankkeessa pyritään myös löytämään uusia tietotekniikan keinoja asukkaiden osallistamiseen alueella, jossa kaikilla ei ole mahdollisuutta tietokonepääteeseen. Suunnitelma valmistuu marraskuun 2008 lopussa.

Etelä-Varangin kunnan edustajan Trygve Sarajärven mielestä Näätämöjoen monikäyttösuunnitelman uudistamiseen on tarvetta. Työhön ei kuitenkaan näyttäisi olevan käy-

tettävissä niin paljon resursseja kuin uudistettaessa Tenon monikäyttösuunnitelmaa. Siksi pitäisi miettiä, voitaisiinko keskittyä vain tiettyihin asioihin. Lisäksi pitää huolehtia, ettei tehdä päällekkäistä työtä vesienhoitosuunnitelman laatimisen kanssa.

Varapuheenjohtaja Bente Christianssen totesi, että Sevettijärven suunnitelmaa voidaan varmaankin käyttää hyväksi, jos Näättämojoen monikäyttösuunnitelma uusitaan. Siksi onkin mielenkiintoista saada kuulla työn tuloksista, kun ne valmistuvat. Sen jälkeen voitaisiin selvittää rahoitusmahdollisuuksia monikäyttösuunnitelman uusimiseksi. Puheenjohtaja Matti Hepola piti hyvänä ajatusta, että valittaisiin tietyt tärkeät teemat, joihin monikäyttösuunnitelman uusimisessa keskityttäisiin. Norjan puolella on halukkuutta aloittaa suunnitelman uusiminen teemasta kalat ja kalastus Näättämojoen vesistöissä.

TENOJOEN VESISTÖALUE

9. Tenojoen monikäyttösuunnitelma

Utsjoen, Inarin, Tanan ja Karasjoen kuntien yhteishankkeena laadittu Tenojoen monikäyttösuunnitelma 2006 - 2015 (Interreg III Pohjoinen –hanke) sisältää kumpaakin maata koskevat erilliset taustaraportit ja yhteiset toimenpidesuosituksia. Kaikki kunnat ovat hyväksyneet monikäyttösuunnitelman.

Monikäyttösuunnitelmassa on kaikkiaan 15 toimenpidesuositusta, jotka jakaantuvat eri alakohtiin. Osa suosituksista, kuten vesienhoitosuunnitelman laatiminen ja Tenojoen vesistön seurantaohjelman käynnistäminen, on jo työn alla, mutta osa toimenpidesuosituksista vaatii lisävalmistelua ennen kuin niitä voidaan alkaa käytännössä toteuttamaan.

Maaseutuelinkeinosihteri Heikki Niittyvuopio Utsjoen kunnasta esitti, että kuntien tulisi mahdollisimman pian pitää yhteistyökokous, jossa sovittaisiin jatkotyöstä toimenpidesuosituksien toteuttamiseksi. Utsjoen kunnan mielestä keskeisiä asioita ovat mm. haja-asutusalueen jätevesikysymyksen ratkaisu sekä ulkoiluun ja matkailuun liittyvät asiat. Ellei kuntien välisessä yhteistyössä päästä eteenpäin, on toimenpidesuosituksien toteuttamista edistettävä kuntakohtaisesti. Tällöin yhteishankkeiden edut jäävät kuitenkin saavuttamatta.

Tanan kunnanvaltuuston puheenjohtaja Frank Ingilæ kertoi, että sekä Tanan että Karasjoen kunta ovat hyväksyneet suunnitelman noin vuosi sitten. Monikäyttösuunnitelma on siten nyt näiden kuntien ns. osa-alue-suunnitelma. Suunnitelmassa oleva Norjan puolta koskeva osa tullaan käännettämään suomeksi ja se lähetetään tiedoksi Utsjoen ja Inarin kunnille. Lisäksi Tanan kunta pitää tärkeänä keskustella toimenpiteiden toteuttamisesta Suomen puolen kuntien edustajien kanssa. Tanan kunnassa on tehty myös yhteenvetosuunnitelma, miten toimenpidesuosituksien toteutumista tullaan seuraamaan (liite 3).

Ingilæ totesi myös, että myös Tanan kunta pitää tärkeänä haja-asutusalueen jätevesihuoltoon ja matkailuun liittyvien asioiden edistämistä. Suuri haaste toimenpidesuosituksien toteuttamisessa on se, että suunnitelmassa ei ole arvioitu toimenpiteiden toteuttamisen kustannuksia.

Puheenjohtaja Matti Hepola totesi lopuksi, että nyt kun monikäyttösuunnitelma on hyväksytty kaikissa kunnissa, on hyvät edellytykset käytännön toimenpiteisiin suositusten toteuttamiseksi. Komissio tukee osaltaan suositusten toteuttamista ja pitää tärkeänä, että toteutumista myös seurataan. Tanan kunnanvaltuuston puheenjohtaja on lupautunut kutsumaan kuntien kokouksen koolle.

10. Tenon lohesta kertovat julkaisut

RKTL ja Lapin ympäristökeskus ovat tehneet kesäkuussa 2007 yhteistyösopimuksen, joka koskee yleistajuisten julkaisujen kirjoittamista Tenojoen lohesta. Hankkeen tavoitteena on lisätä paikallisten asukkaiden, viranomaisten ja alueen muiden toimijoiden tietoa Tenojoen lohikannoista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Sarjaan kuuluu viisi julkaisua, jotka julkaistaan suomenkielisinä Lapin ympäristökeskuksen raportteja – sarjassa sekä painettuna että nettiversiona. Ensimmäinen julkaisu valmistuu loppuvuodesta 2008 ja muut vuonna 2009.

Komission sihteeri Liisa Viitala Lapin ympäristökeskuksesta kertoi, että ensimmäisessä julkaisussa on kolme osaa ja niissä käsitellään lohien ympäristöolosuhteita Tenojoen vesistöissä sekä lohisaaliita.

Varapuheenjohtaja Bente Christiansen kertoi lisäksi, että Tenojoen lohijulkaisut käännetään norjaksi Finnmarkin lääninhallituksen myöntämän rahoituksen turvin.

Komissio pitää osaltaan julkaisujen toteuttamista tärkeänä asiana ja toteutumista seurataan.

11. Vesipolitiikan puitedirektiivi, vesienhoitosuunnitelmaehdotus ja toimenpideohjelma Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen alueella

Ylitarkastaja Pekka Ränä, Lapin ympäristökeskus, kertoi vesienhoidon tilanteesta Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitoalueella. Alueella on vähän ihmistoiminnasta aiheutuvaa kuormitusta ja vesistöjen tila on luokiteltu erinomaiseksi lukuun ottamatta Inarijärveä, jonka tila on luokiteltu hyväksi. Syynä tähän on Inarijärven säännöstely. Alueella ei ole yhtään voimakkaasti muutetuksi luokiteltua vesistöä. Alueen pohjavedet ovat hyvässä tilassa.

Tavoitteena alueen vesienhoidossa on hyvän tilan säilyttäminen. Vesienhoidon toimenpiteet on jaoteltu nykykäytännön mukaisiin toimenpiteisiin, lisätoimenpiteisiin ja ohjauseinoihin. Vesienhoitosuunnitelmaan liittyvässä toimenpideohjelmassa on tarkasteltu sektoreittain vesien hyvän tilan säilyttämiseen tarvittavia toimenpiteitä. Lisätoimenpiteitä on esitetty yhdyskuntien ja haja-asutuksen jätevesihuoltoon, vesistöjen kunnostukseen sekä vieraslajien ja kalatautien torjumiseen. Ohjauseinoja on esitetty lähes kaikille sektoreille.

Lisäksi toimenpideohjelmassa on esitetty arvio toimenpiteiden kustannuksista vuosina 2010-2015. Kustannusarviota tarkistetaan kuulemisaikana saadun palautteen perusteella. Myös laskentaperusteita tarkistetaan. Vesienhoitosuunnitelmaehdotuksien ja niitä koskevien toimenpideohjelmien kuuleminen alkaa Suomessa 31.10.2008 ja päättyy 30.4.2009.

Räinä korosti myös, että vesienhoitosuunnitelman laatimisessa Suomen ja Norjan tulisi tunnistaa sellaiset yhteiset toimenpide-ehdotukset, jotka voitaisiin sisällyttää kummankin maan vesienhoitosuunnitelmaan. Näin voitaisiin edesauttaa toimenpide-ehdotusten toteuttamista. Lopuksi Räinä totesi, ettei Suomen ja Norjan välillä ole sovittu virallisesta yhteistyöelimestä. Suomen puolen näkemyksen mukaan komissio voisi toimia tässä roolissa.

Komission jäsen Hannele Nyroos kertoi lisäksi, että ympäristöministeriö tulee tekemään valtioneuvostolle taustamuistion toimenpide-esitysten rahoittamistarpeesta. Kun kaikki ehdotukset vesienhoitosuunnitelmiksi ja toimenpideohjelmiksi valmistuvat lokakuun lopussa, voidaan arvioida eri sektoreiden kokonaiskustannuksia. Tällä hetkellä käydään esimerkiksi neuvotteluja maa- ja metsätalousministeriön kanssa siitä, voidaanko ympäristötukea kehittämällä vähentää maatalouden kuormitusta.

Kokonaisvaltainen vesienhoito –projektin hankejohtaja Anders Iversen, Norjan luonnonhallinnon keskusvirastosta, kertoi vesienhoidonsuunnittelusta Norjassa. Aluksi Iversen totesi, että on suuri haaste saada käytännössä toimimaan kokonaan uusi vesienhoidonsuunnittelujärjestelmä, varsinkin kun vesienhoito Norjassa on jaettu usean eri viranomaisen kesken. Vesienhoitoa koskevat uudet säädökset saatiin Norjassa vuonna 2006, mutta vasta vuosi sitten Norja ja EU sopivat virallisesti, että vesipolitiikan puitteiden direktiivi pannaan toimeen Norjassa.

Norja on jaettu yhdeksään vesienhoitoalueeseen. Ensimmäisellä suunnittelukierroksella on tarkasteluun valittu 30 vesialuetta eri vesienhoitoalueista. Näille on laadittu seurantaohjelmat sekä vesienhoidon suunnitteluohjelma ja määritelty keskeiset kysymykset. Parhailtaan tehdään vesienhoitosuunnitelmia ja toimenpideohjelmiä. Norjassa luonnos vesienhoitosuunnitelmasta toimitetaan kuulemiskierrokselle 31.12.2008-30.6.2009.

Erikois-suunnittelija Jacqueline Randles, Finnmarkin lääninhallitus, esitteli vesienhoidon suunnittelua Finnmarkissa. Finnmarkin vesienhoitoalueeseen kuuluu koko lääni. Suunnittelun ensimmäiseen vaiheeseen on valittu mukaan Tenon, Näättämön ja Paatsjoen vesialueet. Vuonna 2007 Finnmarkin vesienhoitoalueelle on tehty suunnitteluohjelma ja määritelty keskeiset kysymykset. Lisäksi on tehty seurantaohjelmat Tenon, Näättämöjoen ja Paatsjoen vesialueille.

Vuoden 2008 aikana on työstetty Tenon, Näättämön ja Paatsjoen alueelle vesienhoitosuunnitelmaa ja toimenpideohjelmaa. Vesienhoitosuunnitelma poikkeaa monikäyttösuunnitelmista siinä, että siihen sisältyvässä toimenpideohjelmassa on arvio toimenpiteiden kustannuksista ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. Vesienhoitosuunnitelman lähtökohta on ottaa vesienhoidossa huomioon kokonaisvaltaisesti kaikki vedet: pintavedet, pohjavedet ja rannikoiden läheiset merialueet. Toimenpide-esitykset perustuvat mahdollisimman kattavaan arviointiin vesistöihin vaikuttavista tekijöistä (ihmistöiminnan vaikutukset, ilmastonmuutos). Ehdotus vesienhoitosuunnitelmaksi valmistuu vuoden 2008 lopussa. Lopuksi Randles totesi, että tavoitteena on jatkossa lisätä käytännön yhteistyötä Suomen osapuolen kanssa.

Esitysten jälkeen komissio keskusteli Suomen ja Norjan välisestä yhteistyöstä vesienhoitosuunnitelman laatimisessa. Jon Lasse Bratli, Norjan ympäristöministeriöstä kertoi, että Norjassa ei ole vielä otettu virallisesti kantaa siihen, mikä olisi komission rooli vesienhoidon yhteistyössä raja-alueella. Olisi kuitenkin toivottavaa, että maiden välillä saataisiin aikaan virallinen sopimus yhteistyöelimestä. Bratli totesi myös, että yhteistyö Lapin ympäristökeskuksen ja Finnmarkin lääninhallituksen välillä on tärkeää ja sitä voidaan jatkaa ja tehdä ilman muodollista vahvistamistakin. Norjan puolella

kuntien osallistumista vesienhoidon suunnitteluun pidetään myös hyvin tärkeänä. Bente Christiansen lisäsi, että komissio on tehnyt pitkään hyvää yhteistyötä rajavesistöjä koskevissa asioissa, minkä vuoksi luontevaa ja perusteltua, että komissio toimisi yhteistyöelimenä.

Suomen osapuoli totesi, että asiasta tehtiin komission suositus jo vuonna 2003. Vesipolitiikan puitedirektiivin toteuttaminen ei ole sinänsä tuonut kovin paljon uutta kansainväliseen yhteistyöhön raja-alueella. Komissio on ollut laatimassa rajavesistöjä koskevia monikäyttösuunnitelmia, joissa on yhteisesti sovittu tavoitteista ja toimenpiteistä. Myös kunnat osallistuvat komission työhön.

Puheenjohtaja Matti Hepola totesi yhteenvetona, että olisi perusteltua nimetä komissio olemassa olevana ja hyvin toimivana yhteistyöelimenä toimimaan vesiensuunnittelun koordinaatioelimenä.

12. Suomen vesiohjelma

Erityisasiantuntija Kari Kinnunen kertoi Suomen kansallisen vesiohjelman tavoitteista ja valmistelusta. Ohjelman päämääränä on 1) turvata kansainvälisesti kilpailukykyinen vesialan osaaminen Suomessa, 2) lisätä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä, 3) lähentää tutkimusta ja käytäntöä, 4) edistää tiedon kulkua, vuorovaikutusta ja näkyvyyttä sekä 5) kasvattaa vesisektorin roolia Suomen kansainvälisessä yhteistyössä. Ohjelman keskeisiä osa-alueita ovat tutkimus ja kehittäminen, koulutus ja osaaminen sekä viestintä.

Lähiajan tavoitteena on mm. valmistella Suomen Akatemialle esitys vesialan tutkimusohjelmaksi ja tutkijakouluksi. Tavoitteena on myös edistää vesialan partnership-tyyppisen yhteistyöelimen perustamista Suomeen. Finnish partnership'in keskeisiä tavoitteita voisi mm. olla toimivien yhteistyöverkostojen luominen vesialan julkisen sektorin, liikeyritysten ja instituutioiden välille, Suomen hajallaan olevan vesisektorin integroiminen suuremmiksi toimintayhteisöiksi, suomalaisen vesisektorin osaamisen ja kilpailukyyn vahvistaminen kansainvälisillä markkinoilla sekä yhteistyön vahvistaminen viranomaisten, yritysten ja instituutioiden välillä.

Kinnunen kertoi myös, että parhaillaan ollaan aloittamassa rajavesistöyhteistyötä koskeva arviointi, jossa SYKE on merkittävällä panoksella mukana. Lopuksi Kinnunen totesi, että suomalais-norjalaisen rajavesistökomission työn tulokset, kuten monikäyttösuunnitelmat ja Paatsjoen alueen yhteinen seurantaohjelma, ovat hyvä esimerkki siitä, miten rajavesistöyhteistyössä tulisi toimia. Toiminta perustuu alueellisiin tarpeisiin ja rajavesistöjä ja niihin vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti.

13. Kalasto- ja kalastusasiat

13.1. Toimenpiteet *Gyrodactylus salaris* –lohiloisen leviämisen estämiseksi

Komission suositus (Tana bru 2007): Komission suositus oli, että vastuuviranomaiset tehostavat yhteistyötään ja käytännön toimenpiteitä loisen leviämisen estämiseksi. Viranomaisten tulee huolehtia siitä, että tarvittavat käytännön järjestelyt myös toteutetaan. Työn lähtökohdana tulee olla loisen torjuntatoimien nykytilan kartoitus.

Kalataloustarkastaja Kare Koivisto, Lapin TE-keskus, esitteli TE-keskuksen kalatalousyksikön laatiman selvityksen Suomen puolen toimista *Gyrodactylus salaris* –loisen

leviämisen estämiseksi Tenon ja Näätämöjoen vesistöalueilla. Suomessa desinfiointijärjestelyt perustuvat maa- ja metsätalousministeriön asetukseen nro 1376/2004. Koivisto korosti, että Suomessa kalastusvälineet pitää desinfioida, elleivät ne ole täysin kuivat. Asetuksen noudattamista on pystytty hyvin valvomaan eikä rikkeitä ole havaittu. Viime vuosina Suomen puolella on lisätty erityisesti tiedottamista lohiloisen leviämisen estämiseksi. Tässä suhteessa on tehty paljon yhteistyötä erityisesti vapaa-ajan kalastajien ja kalastusalan lehdistön kanssa. Lisäksi on panostettu kalastusluvan myyjien koulutukseen.

Koivisto totesi myös, että Suomessa aloitetaan valmiussuunnitelman tekeminen lohiloisen leviämisen estämiseksi Eviran (Elintarviketurvallisuusvirasto), maa- ja metsätalousministeriön ja TE-keskuksen toimesta.

Vesistöylitarkastaja Harald Muladal Finnmarkin lääninhallituksesta kertoi puolestaan, että Norjassa kalastusvälineet pitää desinfioida olivatpa ne kuivat tai ei ennen kalastusta Finnmarkin alueella. Muladal totesi myös, että kalastusvälineet eivät kenties ole suurin uhka lohiloisen leviämislle Tenon vesistöön. Suurempi uhka on veden mukana kulkeutuminen (kanootit, asuntoautot) ja mahdolliset kalojen siirrot. Muladal piti suurena puutteena sitä, että raja-asemilla ei ole desinfiointimahdollisuutta. Norja haluaa viedä myös tämän asian etnpäin omille vastuuviranomaisilleen, Mattilsynet (Norjan 'Evira'). Lisäksi Suomen toimi panostaa kalastusluvan myyjien koulutukseen Gyro asiassa on hyvä toimenpide, samaa käytäntöä halutaan myös käyttää Norjan puolella.

Komission keskustelussa esitettiin molempien osapuolten kannattamana, että Suomessa ja Norjassa pitäisi olla samanlainen käytäntö lohiloisen torjunnassa. Komissio korosti myös, että kummankin maan vastuuviranomaisten tulee huolehtia siitä, että kaikki mahdolliset toimet toteutetaan lohiloisen leviämisen estämiseksi. Asian edistämiseksi komissio päätti kutsua vastuuviranomaiset keskustelemaan asiasta.

13.2. Lohelle tärkeiden habitaattien suojelu, säilyttäminen ja kunnostaminen

Neuvotteleva virkamies Hannele Nyroos ympäristöministeriöstä kertoi Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestön (NASCO) päätöksestä (vuosikokous 2008), jonka mukaan NASCOssa mukana olevin tahojen on laadittava erillissuunnitelma lohelle tärkeiden habitaattien suojelusta, säilyttämisestä ja kunnostamisesta. Erillissuunnitelmat on laadittava joulukuun loppuun mennessä.

Suunnitelman laatimisesta vastaa kalatalousviranomainen ja maa- ja metsätalousministeriö, mutta se tehdään yhteistyössä ympäristöviranomaisen kanssa. Suunnitelman pitää olla valmis vuoden 2008 loppuun mennessä. Norja tulee laatimaan omalta osaltaan vastaavan suunnitelman.

Komission lyhyessä keskustelussa esitettiin kysymys koskeeko laadittavat suojelusuunnitelmat myös lohta lajina?

13.3. Atlantin lohien tutkimus ja seuranta Tenojoen vesistöissä

Bente Christiansen Finnmarkin lääninhallituksesta kertoi, että norjalaissuomalaisen tutkimus- ja seurantaryhmän työn tuloksena on helmikuussa valmistunut raportti Tenojoen lohesta (Atlantic salmon monitoring and research in the Tana river system). Seurannan yksi tärkeä tavoite on tuottaa riittävästi tietoa lohien suojelua koskevan päätöksenteon pohjaksi. Lokakuussa järjestetään sidosryhmille seminaari, jossa esitellään

seurannan tuloksia ja keskustellaan tarvittavista toimenpiteistä Tenojoen lohen säilyttämiseksi. Raportti on saatavilla netissä osoitteesta: www.dirnat.no

13.4. Paatsjoen vesistön kolmivuotinen siika/muikkuhanke

Varapuheenjohtaja Bente Christiansen kertoi, että Paatsjoen vesistöön tuodun muikun kantaa on ryhdytty tutkimaan. Hanke on kolmevuotinen ja siinä selvitetään mm. mitä pitkäaikaisia ekologisia ja evoluution vaikutuksia muikulla on ollut Paatsjoen vesistön tilaan. Lisäksi selvitetään hallinnollisia ja ekologisia toimenpiteitä, joita voidaan tarvittaessa käyttää kannan säätelyyn.

13.5. Tenojoen matkailukalastuksen kalastussäännöt

Vesistöylitarkastaja Harald Muladal kertoi, että Tenojoen kalastussäännöistä neuvotellaan vuosittain Finnmarkin lääninhallituksen ja Lapin TE-keskuksen välillä. Vuonna 2008 kalastusmatkailijoiden lupamaksuja nostettiin. Suositun Boratbockan kalastusalueen kalastusjärjestelyt muuttuivat siten, että venekalastus ja rannalta kalastus tapahtuvat eri aikaa. Turistien venekalastus on ko. kalastusalueella sallittu vain öisin klo 19.00-7.00.

Keskustelussa todettiin, että Norjan puolella halutaan jatkaa lohineuvotteluja, jotka keskeytyivät 2001 ja keskustella laajemmin kalastussäännöistä ja mahdollisista muutoksista. Suomen puolella voimassa olevat säännökset on enimmäkseen koettu hyväiksi.

13.6. Norjan merilohenkalastussäännöksistä

Harald Muladal kertoi merilohen kalastuksen säätelystä ja totesi, että merellä tapahtuvan kalastuksen säätely vaikuttaa myös Tenojoen lohikantojen tilaan. Merellä saatu saalismäärä on selvästi laskenut vuodesta 1960 lähtien. Tämä ei ole kuitenkaan vaikuttanut niin, että jokisaaliit olisivat kasvaneet. Viime aikoina merikalastusta on vaadittu vähennettävän ja on esitetty, että merikalastuksen pitäisi olla luvanvaraista toimintaa. Mikäli esitys kalastuslupamenettelystä etenee, suurkäräjät ottaa siihen kantaa syksyllä 2009.

Matti Hepola totesi yhteenvedon, että kalastuksen säätelyä koskevien säädösten tarkistamista on aika ajoin esitetty etenkin Norjan puolella, mutta myös Suomen puolella. Kalastuksen säätelykysymykset eivät kuitenkaan kuulu komission toimivaltaan.

13.7. Meri- ja rannikkoalueiden luonnonsuojelualueet suunnitelman/kaavan tilanneselostus (arbeid med marinverneplan)

Norjassa työstetään meri- ja rannikkoalueitten suojelualueitten suunnitelma/kaava. Tenonvuonoa on esitetty osaksi tätä rannikon ja merialueitten suojelukaavaa Norjassa.

13.8. Karasjoen teurastamo

Lääninhallituksen tarkastuksen jälkeen teurastamon päästöistä Karasjoen kunnan viemäriverkoon on ilmennyt poikkeavuuksia. Teurastamo on velvoitettu korjaamaan poikkeukset.

13.9. Kyttyrälohen esiintyminen Finnmarkin vesistöissä

Harald Muladal kertoi, että kyttyrälohi lisääntyy Kuolan niemimaalla ja sen pelätään leviävän myös Finnmarkin jokiin ja vievän lohen ja taimenen kutupaikat. Pelätään myös, että kyttyrälohi tuo mukanaan kalatauteja, jotka voivat olla vaarallisia Atlantin lohelle.

Kyttyrälohta esiintyy jo monessa Finnmarkin alueen joessa ja Annijoessa on havaittu myös kyttyrälohen poikasia. Norjan osapuolen mukaan kyttyrälohikannan asettuminen Finnmarkin alueelle olisi mahdollisuuksien mukaan estettävä.

Komission keskustelussa todettiin, että vieraslajit voivat vaikuttaa haitallisesti rajavesistöjen ekosysteemeihin. Aikaisemmin komissiossa on keskusteltu erityisesti painolastivesien mukana kulkeutuvista vieraista lajeista. Komissio on antanut tätä koskevan suosituksen vuonna 2006 (Saariselkä).

Tilanneselostus painolastivesistä Norjassa: ympäristöministeri on pyytänyt merenkulkuhallinnon keskusvirastoa laatimaan säännöksen koskien painolastivesiä. Painolastiveden vaihto tietyillä alueilla ja vaatimus vesien puhdistamisesta.

14. Ajankohtaista

14.1. Paikallishallinto Tanan kunnassa

Jon Lasse Bratli Norjan ympäristönsuojeluministeriöstä ja Tanan kunnanvaltuuston puheenjohtaja Frank Ingilæ kertoivat paikallishallinnon organisoitumisesta Norjassa ja Tanan kunnassa. Paikallishallinnon kehittäminen perustuu ns. Finnmarkin lakiin, jonka mukaan paikallishallinnossa pitää olla edustettuina alueellisia intressiryhmiä edustavat tahot. Kehittämistyö etenee nyt Norjan ympäristönsuojeluministeriön nimittämässä lautakunnassa, jossa on edustettuina mm. kalastusoikeuden haltijat, paikallinen vapakalastusyhdistys ja kalastus- ja metsästysyhdistys. Lautakuntaan kuuluu myös kunnanvaltuustojen puheenjohtajat. Paikallishallinnon kehittämisessä pyritään avoimeen ja osallistavaan työskentelyyn. Bratli kertoi myös, että Finnmarkin lain toimeenpano on ollut esillä Norjan ympäristöministeriön ja Suomen maa- ja metsätalousministeriön välisissä neuvotteluissa. Työn on määrä valmistua 2009 syksyn aikana.

14.2. Jätehuolto Tanan kunnassa

Tanan kunnanvaltuuston puheenjohtaja Frank Ingilæ kertoi, että Tanan kunnan jätteiden käsittelypaikalle tulee jätteitä Finnmarkin itäosan alueelta ja myös Utsjoen kunnasta. Jätteenkäsittelylaitos on kunnallinen ja nykyaikainen laitos. Vuonna 2009 tulevat uudet säädökset voimaan, minkä jälkeen nykyisenmuotoinen kaatopaikkatoiminta alueella ei ole enää sallittua. Jätteenkäsittelylaitokselle on kuitenkin haettu poikkeuslupaa jatkaa toimintaa vuoden 2009 jälkeenkin. Samaan aikaan Etelä-Varangin kunnan alueelle ollaan suunnittelemassa jätteiden polttolaitosta, joka tuottaisi alueelle myös energiaa.

14.3. Talusvesitilanne Skiippagurran alueella

Frank Ingilæ kertoi komissiolle, että Skiippagurran alueella on selvitetty talousveden puhtautta. Skiippagurran alueella on oma vesilaitos, mutta viime aikoina on herännyt epäily, että vedenottamon lähellä olisi maahan kaivettu jotain, joka aiheuttaisi haittaa. Yhtenä ratkaisumahdollisuutena on esitetty, että Skiippagurran kylä yhdistettäisiin samaan vesijohtoverkoston kuin keskusta, jolloin jouduttaisiin vetämään vesiputki Tenojoen alitse.

15. Muut asiat

15.1. Tulvadirektiivi

Vesistö- ja energiahallinnon keskusviraston Pohjois-Norjan aluejohtaja Åge Josefsen kertoi, että EU:n tulvadirektiivin taustalla on viime vuosina Euroopassa esiintyneet suuret tulvat, jotka ovat aiheuttaneet suurien aineellisten vahinkojen lisäksi myös ihmishenkien menetyksiä. Direktiivin tavoitteena on tulvariskien arvioinnin ja tulviin varautumisen myötä vähentää tulvavahinkoja. Tulvadirektiivi koskee kaikkia tulvia niiden syntytavasta riippumatta. Ainut poikkeus on viemäritulvat.

Tulvadirektiivin edellyttämät päätoimenpiteet ovat: tulvariskianalyysi vuoden 2011 loppuun mennessä, tulvavaara- ja tulvariskikartat vuoden 2013 loppuun mennessä ja vesistökohtaiset tulvanhallintasuunnitelmat vuoteen 2015 mennessä.

Josefsen totesi vielä, että tulvadirektiivillä on selvät liittymäkohdat vesipolitiikan puitedirektiivin ja nämä tulee ottaa huomioon tulvadirektiivin toimeenpanossa. Esim. kuntien viemäriverkoston uusimisessa tulee huomioida ilmaston muutoksen vaikutukset. Norjassa tulva-asioiden hoito ja vesienhoito kuuluvat eri ministeriöiden ja eri alueellisten viranomaisten toimialaan, mikä lisää yhteistyön tarvetta.

Hannele Nyroos kertoi, että Suomessa tulvadirektiivin toimeenpano kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle, mutta että myös Suomessa ympäristöministeriön kanta on, että toimeenpanossa pitää ottaa huomioon vesienhoidon suunnittelu. Valmista ohjeistusta siihen, miten tulvadirektiivin toimeenpanossa otetaan huomioon rajavesistöt, ei ole. Yhteistä tietoa rajavesistöistä on kuitenkin paljon, mm. monikäyttösuunnitelmat.

Tärkeätä huomioida tulvadirektiivin toimeenpano myös rajavesistöissä ja liittymäkohdat vesipolitiikan puitedirektiivi tulee ottaa huomioon. Meristrategian direktiivin (EU marine strategy directive) toimeenpano tulee myös koskettamaan rajavesistökomission työtä tulevaisuudessa. Kaikille merialueille tulee laatia alueelliset suunnitelmat ennen vuotta 2015.

15.2. Esitys laatia lyhyt tilannekatsaus kaikista komission toiminta-alueella suunnitteilla ja käynnissä olevista seuranta- ja tutkimushankkeista

Bente Christiansen esitti, että komissio laatisi tilannekatsauksen hankkeista ja suunnitelmista, jotka koskevat komission toiminta-aluetta. Tällaista listausta voitaisiin käyttää avuksi mm. komission työn suunnittelussa.

Puheenjohtaja Hepola totesi, että tällainen yleiskatsaus voidaan tehdä, mutta siinä pitää ottaa huomioon myös se, miten listausta päivitetään.

15.3. Rakentaminen Tenojokilaaksossa

Frank Ingilæ kertoi, että Tanan kunnassa aloitetaan suunnittelemaan kaavaa, joka koskee sekä pysyvää asumista että vapaa-ajan rakentamista. Kunnassa ollaan huolestuneita lisääntyvästä rannoille rakentamisesta ja haluttaisiin olla sen suhteen pidättyväisiä. Keskustelua ja huolestusta on herättänyt Suomen erilainen käytäntö rantarakentamisen suhteen ja yksityisen ihmisen suhteellisen vahva oikeus rakentaa omalla maallaan rannalle. Ingilæ kertoi ottavansa asian esille omassa kunnassaan ja keskustelewansa siitä myös Utsjoen kunnan kanssa.

Utsjoen kunnan edustaja kertoi, että Utsjoen kunnassa ei ole näköpiirissä uusia kaavoitustarpeita, sillä kunnan laaja yleiskaavatyö on valmistunut ja kunnanvaltuusto on hyväksynyt kolme osayleiskaavaa.

Puheenjohtaja Matti Hepola kertoi, että Suomen lainsäädännön mukaan rantaan rakentaminen pitää ratkaista kaavalla. Maanomistajalla on oikeus vaatia tietty määrä rakennusoikeutta omistusoikeutensa vuoksi. Jos ko. alueelle on ennen kaavan laatimista rakennettu poikkeusluvilla ja koko rakennusoikeus käytetty, ei tilanomistaja voi enää saada rakennusoikeutta.

15.3. Tanan kunnan siltahanke

Frank Ingilæ kertoi, että Tana Bruhun on suunniteltu rakennettavan uusi silta. Se tulisi noin 50 m etelään olemassa olevasta sillasta. Nykyisessä sillassa ei ole huomioitu kevyen liikenteen käyttäjiä ja sillalla on myös ajoneuvojen leveyttä ja korkeutta koskevia rajoituksia.

Norjan tielaitoksen suunnitelman mukaan uusi silta on "vinokaapelisilta". Sen kustannusarvio on 120 milj. Norjan kruunua. Norjan vesistö- ja energiahallituksella on myönteinen kanta sillan rakentamiseen. Vanha silta puretaan sen jälkeen, kun uusi silta on otettu käyttöön. Rakentamisaikataulu on vielä epäselvää. Ingilæ totesi lopuksi, että toivottavasti Norjan tuleva budjetti tuo tähän asiaan selvyyttä.

15.4. Saamelaiskulttuurikeskus

Tanan kunnassa on valmisteltu pitkään jokisaamelaisuudesta ja lohenkalastuksesta kertovaa kulttuuri/tiedekeskusta. Keskuksen tehtävänä olisi mm. yleinen tiedonvälitys niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoillekin. Ingilæ totesi, että hankkeen myötä Tanan kunta haluaisi vahvistaa yhteistyötä Utsjoen kunnan ja siellä tehtävän lohitutkimuksen kanssa.

Hepola kertoi, että Suomessa pitkään vireillä ollut saamelaiskulttuurin ja saamelaiskäräjien talon rakentaminen Inariin on saanut rahoituksen. Rakentaminen kestää noin 2-3 vuotta.

15.5. Venäjän ympäristöhallintoa koskeva uudistus

Johtaja Aleksey A. Smirnov esitteli johtamansa luonnonvarain ja ympäristökomitean toimintaa Murmanskin alueella ja kertoi Venäjällä käynnissä olevasta hallinnollisesta uudistuksesta, jonka myötä aluetasolle siirtyy uusia tehtäviä. Murmanskin alueella on meneillään tai suunnitteilla laajoja luonnonvajojen hyödyntämiseen liittyviä hankkeita, joiden ympäristövaikutukset tulee arvioida ja haitalliset vaikutukset minimoida.

Johtaja Smirnov ilmaisi kiitoksensa mahdollisuudesta osallistua komission kokoukseen ja koki osallistumisen olleen erittäin hyödyllinen tilaisuus tutustua rajavesistöyhteistyöhön.

16. Kokouksen suositukset

Komissio antoi neljä suositusta (liite 2):

- Vesipolitiikan puitedirektiivin toteuttaminen Suomen ja Norjan rajavesistöissä
- Gyrodactylus salaris –lohiloisen torjunta
- Suomen, Norjan ja Venäjän yhteisen ympäristön seurantaohjelman kehittäminen ja ympäristön tilasta tiedottaminen
- Kyttyrälohikannan asettumisen estäminen Finnmarkin alueelle

17. Komission seuraava kokous

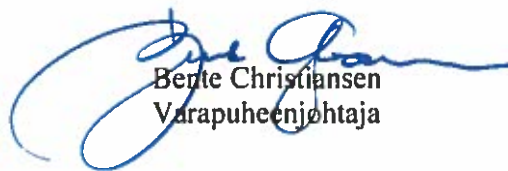
Komission seuraavan kokouksen ajankohdaksi sovittiin alustavasti syyskuun alkupuoli ja Norjan osapuoli kutsui komission Etelä-Varangin kuntaan.

18. Kokouksen lopettaminen

Puheenjohtaja Matti Hepola kiitti kaikkia kokouksen osanottajia hyvästä työstä kokouksen onnistumiseksi ja päätti kokouksen.

Matti Hepola
Puheenjohtaja

Berte Christiansen
Varapuheenjohtaja

Liite 1. Osanottajaluettelo

Liite 2. Komission kokouksessaan antamat suositukset

Liite 3. Tanan kunta, Tenojoen monikäyttösuunnitelman toimenpidesuosituksia koskeva seuranta-suunnitelma

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous 16. – 18. syyskuuta 2008, Sodankylä, Luosto

Suomen osapuoli

Matti Hepola, komission suomalainen puheenjohtaja, Lapin ympäristökeskus
Hannele Nyroos, komission jäsen, Ympäristöministeriö
Vieno Länsman, komission jäsen, Utsjoki
Reijo Timperi, komission varajäsen, Inari
Outi Mähönen, komission varajäsen, Lapin ympäristökeskus
Liisa Viitala, sihteeri, Lapin ympäristökeskus
Kari Kinnunen, asiantuntija, Suomen ympäristökeskus
Ilona Grekelä, asiantuntija, Lapin ympäristökeskus (16.-17.9.)
Pekka Ränä, asiantuntija, Lapin ympäristökeskus (16.-17.9.)
Viljo Pesonen, asiantuntija, Utsjoki (16.-17.9.)
Heikki Niittyvuopio, asiantuntija, Utsjoki (16.-17.9.)
Kare Koivisto, asiantuntija, Lapin TE-keskus (17.9.)

Norjan osapuoli

Bente Christiansen, komission norjalainen puheenjohtaja, Fylkesmannen i Finnmark
Kjell Harald Sæther, komission jäsen, Karasjok kommune
Frans Ingilæ, komission varajäsen, Tana kommune
Tiia Kalske, sihteeri, Fylkesmannen i Finnmark
Trygve Sarajærvi, asiantuntija, Sør Varanger kommune
Anne Smeland, asiantuntija, Tana kommune
Jaqueline Randles, asiantuntija, Fylkesmannen i Finnmark
Harald Muladal, asiantuntija, Fylkesmannen i Finnmark
Anders Iversen, asiantuntija, Direktoratet for naturforvaltning
Åge Josefsen, asiantuntija, Norges energi- og vassdragsdirektorat (16.-17.9.)
Jon Lasse Bratli, asiantuntija, Miljøverndepartement

Venäjän edustajat

Johtaja Aleksey A. Smirnov, Murmanskin alueen luonnonvarain- ja luonnonsuojelukomitea
Kuolan kaivos- ja metalliteollisuusyhtiön (Kola GMK) tekninen kehitys ja ympäristöturvallisuus –
hallinnon päällikkö Aleksey Tolstyh

Tulkit

Anne Sikanen
Leila Väänänen

Vesipolitiikan puitedirektiivin toteuttaminen Suomen ja Norjan yhteisissä rajavesistöissä

Suomi ja Norja valmistelevat EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin (2000/60/EY) toimeenpanon edellyttämiä vesienhoitosuunnitelmia. Ensimmäisten suunnitelmien on määrä valmistua vuoden 2009 loppuun mennessä. Suomen ja Norjan yhteisissä rajavesistöissä on tehty yhteistyötä konkreettisissa kysymyksissä direktiivin tavoitteet huomioon ottaen. Jo ensimmäisiä vesienhoitosuunnitelmia tulee yhteen sovittaa mahdollisimman pitkälle erityisesti toimenpidesuosituksen osalta. Seuraavilla suunnittelukierroksilla on tavoitteena yhteisen vesienhoitosuunnitelman valmistelu.

Direktiivin toimeenpano edellyttää, että rajavesistöistä muodostetaan kansainvälinen vesienhoitoalue.

EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpano kansainvälisellä vesienhoitoalueilla edellyttää tiivistä yhteistyötä ja asiakirjojen yhteensovittamista. Rajavesistökomissio on antanut useita suosituksia kansainvälisen vesienhoitoalueen perustamisesta ja direktiivin toteuttamisesta komission toimialueella.

Suomen ja Norjan hallitusten tulisi huolehtia kansainvälisen vesienhoitoalueen perustamisesta pikaisesti. Samalla rajavesistökomissio tulisi nimetä toimimaan direktiivin edellyttämänä koordinaatioelimenä.

Komissio suosittelee, että

- Suomen ja Norjan hallitukset perustavat kiireellisesti EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpanon edellyttämän kansainvälisen vesienhoitoalueen, joka käsittää Tenon- ja Näättämöjoen alueet sekä Paatsjoen vesistöalueen Suomen ja Norjan alueella.
- Rajavesistökomission tulee toimia direktiivin edellyttämänä koordinaatioelimenä.
- Seuraavalla suunnittelukaudella (2012 – 2015) tulee pyrkiä yhteisen vesienhoitosuunnitelman valmisteluun.
- Laaditaan Tenon-Näättämöjoen-Paatsjoen kansainvälistä vesienhoitoaluetta koskevat yhteiset toimenpide-ehdotukset. Yhteiset ehdotukset liitetään osaksi molempien maiden vesienhoitosuunnitelmia.
- Rajavesissä vesimuodostumien rajaukset tulee olla samat, ja tilaluokitukset ja tilatavoitteet yhteisissä vesimuodostumissa yhteneväiset.

***Gyrodactylus salaris* –lohiloisen torjunta**

Tenojoen ja Näättämöjoen vesistöalueet ovat säilyneet puhtaina *Gyrodactylus salaris* –loisen tartunnoilta. Loisen leviämisen uhka ei ole kuitenkaan väistynyt, minkä vuoksi loisen torjuntatoimia tulee aktiivisesti jatkaa. Myös NASCO (Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö) on ottanut voimakkaasti kantaa lohiloisen torjuntaan. NASCO edellyttää, että NASCO:n jäsenmaiden tulee laatia valmiussuunnitelma *Gyrodactylus salaris* –loisen varalta.

Komissio suosittelee, että

- Suomi ja Norja laativat NASCO:n edellyttämän valmiussuunnitelman *Gyrodactylus salaris* –loisen leviämisen estämiseksi. Lisäksi komissio pitää tärkeänä, että Suomen ja Norjan valmiussuunnitelmat sovitetaan yhteen Tenon ja Näättämöjoen alueilla.

Komissio kutsuu seuraavaan kokoukseensa vastuuviranomaiset tiedottamaan työn edistymistä.

Suomen, Norjan ja Venäjän yhteisen ympäristön seurantaohjelman kehittäminen ja ympäristön tilasta tiedottaminen

Suomen, Norjan ja Venäjän raja-alueelle on valmisteltu yhteinen ympäristön tilan seurantaohjelmaa, joka perustuu vuosina 2003-2006 toteutettuun tutkimushankkeeseen. Ainutlaatuisen koko Paatsjoen valuma-alueen kattavan trilateraalisen seurantaohjelman toteutuksen tehostamiseksi komissio suosittelee, että

- kolmen maan alueelliset ympäristöviranomaiset edistävät yhteistyötä päästötietojen saamiseksi Kola GMK:lta ympäristön tilan muutosten arvioimiseksi
- seurantaohjelmaa toteuttavien viranomaisten tulee tiivistää yhteistyötä paikallisten viranomaisten ja organisaatioiden kanssa ilmanlaadun- sekä maa- ja vesiekosysteemien seurantaohjelman turvaamiseksi.
- seurantaohjelman koordinoinnin parantamiseksi ympäristöviranomaisten tulee järjestää ohjelman vastuutus. Lapin ympäristökeskus toimii pääkoordinaattorina.

Estää kyttyrälohikannan asettuminen Finnmarkin alueelle

Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio suosittelee norjalaisten viranomaisten toteuttavan toimenpiteitä estääkseen kyttyrälohikantojen asettumisen Finnmarkin alueelle.

Näätämönjoessa on yksittäisinä vuosina ollut niin suuria määriä kyttyrälohia, että kalaa on nuottuksella pyydystetty satoja yksilöitä. Annijoessa on tänä keväänä havaittu kyttyrälohenpoikasia. Tämän seurauksena luonnollisesti lisääntyvät kyttyrälohikannat voivat asettua Finnmarkin alueelle aivan niin kuin ne ovat tehneet monissa Kuolan alueen joissa. Komission mielestä on tärkeää vähentää kyttyrälohien määrää joissa, millä estetään sen kuteminen ja vesistöön asettuminen.

Komissio suosittelee toimeenpantavan ohjelman, jonka päätavoitteena on;

- tilanteen kartoittaminen ja seuraaminen sekä esityksien antaminen lajin kutemisen estämiseksi.